

ERIK M. TURUNEN

Hitonmoinen juippi

ROMAANI

HITONMOINEN JUIPPI

ERIK M TURUNEN

HITONMOINEN JUIPPI

Romaani

© 2018 Erik M Turunen

Kustantaja: BoD – Book on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Book on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-5451-1

LUKU 1

– Helvetti sentään, sinä päivänä, kun Voitto astuu vänrikkinä tuosta ovesta sisään, ei minua täällä enää näy. Näin kannustavasti uhosi pojalleen Unto Särmäletto krapulapäissään ruokapöydässä osoittaen keittiön ulko-ovea. Voitto, Unton vanhempi poika oli lomalla Reserviupseerikoulusta, jonne hän oli päässyt monien edellisen kevään ylioppilaiden tapaan aliupseerikoulun jälkeen.

Unto oli tuomittu ehdolliseen vankeuteen kymmenkunta vuotta aiemmin työpaikallaan tekemien rikosten vuoksi. Hän oli entinen suojeluskuntalainen, sodan loppuvaiheissa kersantin jäivät saanut, poliisikurssilta pois potkittu ja asekatkijä. Hän oli aikanaan kovasti mielinyt armeijan palvelukseen mutta ei kelvannut sinne epäonnistuneen poliisiuran ja asekatkentärikoksen vuoksi. Vimmaisen vihansa yhteiskuntaa ja erityisesti poliisia, armeijaa ja koululaitosta kohtaan hän suuntasi Voittoon. Pojan pärjäämistä isä ei sietänyt.

Muut lapset puuttuivat Unton vihapuheeseen ja halusivat hänen lopettavan Voiton kiusaamisen. Tämä oli rohkea teko erityisesti nuoremmalta pojalta Markukselta, sillä

Unton vastustaminen ei ollut tavallista. Yleensä sellaisesta seurasi selkäsauna.

– Pitääkö sinun aina kiusata Voittoa, anna sen olla, ei se mitään pahaa ole sanonut eikä tehnyt.

Unton reaktio oli aiemmista tilanteista tuttu:

– Älkää lapset puuttuko aikuisten asioihin, hän ärisi naama punaisena.

Miina-äiti puhkesi itkuun ja siunaili, että mitä tästä tulee, kun isä taas huutaa lapsille ja lapset riitelevät isän kanssa. Miinan nuoruudessa vanhempien vastustaminen ei olisi tullut kysymykseenkään.

Voitto ei jäänyt katselemaan tilanteen kehittymistä vaan nappasi manttelinsa ja lomakassinsa, paiskasi mielenosoituksellisen voimakkaasti oven kiinni ja paineli linja-autoasemalle. Loma keskeytyi ikävästi, ja paluu kasarmille potutti häntä. Muuallekaan hän ei osannut mennä. Äidin valmistama karjalanpaisti korvautui sotilaskodin kahvilla ja munkilla.

LUKU 2

Unton ja Miinan suhde alkoi sota-aikana, kuten monen muun nuoren parin yhteiselo. Sotasairaala heidät vei yhteen. Unto oli pitkä, komea ja tumma mies, sodan loppuvaiheessa kunnostautunut ryhmänjohtaja, suojeluskunnassa harjoitellut. Häneen Miina ihastui. Unto osasi olla miellyttävä silloin, kun halusi ja näki tällaisesta käyttäytymisestä olevan etua itselleen.

Tavatessaan Unton sotasairaalassa Miina oli nuori, vähän yli parikymppinen tummahiuksinen maatalon tytär Karjalan kannakselta, Rajamaaksi kutsutulta alueelta. Varreltaan hän oli lyhyenlainen, tyypillinen itäsuomalainen. Hänen kaltaistensa vuoksi talojen kynnyksistä piti tehdä matalia, jotta lyhytjalkaisten emäntien takapuoleen ei olisi mennyt tikkuja. Läntisen Suomen miehille tällaiset naiset eivät kelvanneet.

Miina osallistui jo ennen sotia innokkaasti lottien toimintaan kylän monien muiden tyttöjen tapaan. Kodin henki oli isänmaallinen ja perheenjäsenet uskovaisia. Koti oli köyhä.

Miinan isovanhemmat ja vanhemmat tunsivat monia

rajan takana asuvia venäläisiä. He olivat sitä ikäluokkaa, joka oli tottunut autonomian aikana kanssakäymiseen venäläisten kanssa eivätkä sen vuoksi vieroksuneet heitä kuten monet muut suomalaiset. Miinan kotitalon väelle sana ryssä ei ollut pilkkanimi vaan normaali kutsumanimi. Miinan isoisä muisti usein kehua, miten hyvä hallitsija tsaari Aleksanteri toinen oli ollut. Tosin Miina ei näitä puheita kuullut, koska isoisä oli kuollut ennen Miinan syntymää.

Miina oli suuren lapsikatraan kuopus Unton tavoin. Molempien vanhemmat olivat jo iäkkäitä kuopusten synnytyssä, eivätkä heidän isänsä osallistuneet lasten kasvatukseen, mikä oli normaali isän osa Miinan ja Unton lapsuuden aikoihin.

Unton isästä Jussista sukulaiset eivät paljon puhuneet. Pientä tilaa viljeli ja teki kylillä kirvesmiehen töitä. Ankaraksi, ahkeraksi ja käsistään käteväksi kehuivat. Viinaan Jussi ei kajonnut.

Miinan isä maanviljelijä hänkin, lastenlasten Ukoksi kutsuma, oli aikansa tyyppillinen mies, myös viinan juonnissa. Juopoksi mainittiin. Siihen aikaan juopoksi leimautumiseen ei paljon tarvittu. Kännintapainen viikossa riitti, ei koskaan arkisin mutta viikonloppuina. Ja halkopinolla käyntejä häissä ja muissa riennoissa. Niitä riitti vilkkaassa kannakselaisessa kylässä.

Kylän väen suhtautuminen naapurimaan asukkaisiin, venäläisiin oli kahtalainen. Toisaalta heidän kanssaan

oltiin paljon enemmän tekemisissä kuin muun Suomen asukkaiden kanssa, mutta toisaalta tuoreessa muistissa olivat sortokausien tiukat venäläistämistoimet. Syvältä heitä kouraisi tieto siitä, että Venäjän duuma oli säätänyt vuonna 1913 lain, jonka mukaan kolme rajaseudun kuntaa olisi liitetty Venäjään. Niissä asui useita Miinan kotiväen sukulaisia ja tuttuja. Muitakaan sortokausien toimia Miinan kotiväki ei hyväksynyt, vaikka he eivät osallistuneet niitä vastustavien adressien keräämiseen tai muihin aktiivisiin toimiin. He eivät olleet lainkaan politiikasta kiinnostuneita. Äänestivät kyllä ensimmäisissä eduskuntavaaleissa 1907, Maalaisliittoa edeltänyttä Suomen Maalaisväestön Liittoa tietysti. Oman pientilan hoitamisessa riitti työtä.

Ukko kertoili joskus lapsille siitä, miten oli matkustanut Pietariin hevosella. Matkaa varten tarvittiin tuolloin passi ja rahaa piti vaihtaa. Suomen ja Venäjän rajalla oli tullit, vaikka Suomi oli osa Venäjän keisarikuntaa. Suomella oli kuitenkin autonomia. Miina ihmetteli vanhempien sisarustensa kanssa Ukon tarinoita kuunnellessaan, miten voi olla olemassa niin suuri kaupunki kuin Pietari ja miten niin suuria taloja ja kirkkoja oli voitu rakentaa.

Opittuaan lukemaan Miina imi isänmaallisia vaikutteita Rajaseutuyhdistyksen julkaisemasta Rajaseutu-lehdestä. Sieltä hän sai kipinän Lotta Svärd-toimintaan. Uskonnollisen kasvatuksen hän oli saanut kotonaan. Kovasti uskovaista oli koko kylän väki. Pappi oli ankara ja vahti

seurakuntansa uskon puhtautta tiukasti. Kirkon menoihin oli parasta osallistua, tai muuten kuuli uhkauksen ikuisesta kadotuksesta.

Taivaan isään oli luottaminen, vaikka kuinka kurjaa oli. Hän tekee kuten ihmiselle parhaaksi näkee, maat ja ilmat säättää, pappi valisti. Taivaan voimia Miinakin pyyteli myöhemmässä elämässään apuun. Vaan mitä hänkään noille voi. Uskoa eivät takaiskut kuitenkaan horjuttaneet. ”Tutkimattomat ovat Herran tiet.”

Katkeruutta Miinassa ja sisaruksissa herättivät Ukon ja äidin kertomukset Suomen sisällissodan tapahtumista. Maaliskuussa 1918 punaisten joukkoja oli ilmestynyt kylään. Ne suorittivat elintarvikkeiden ja eläinten pakko-ottoja maataloista. Miinan vanhempien kodista vietiin kaksi säkillistä viljaa, kaksi lammasta, kolme kanaa ja ainoa hevonen. Ryöstelyä oli kertomusten mukaan johtanut kuuluisa punapäällikkö Heikki Kaljunen, jonka tunnolla tiedettiin olevan monta murhaa. Miinan kotikylässä murhia ei tiedetä tapahtuneen, vaikka siellä oli levotonta sodan loppuvaiheessa kuten muuallakin Kannaksella. Kaljunen pakeni sodan lopussa joukkoineen Venäjälle. Suomen puolella heillä ei olisi ollut tulevaisuutta. Miina kirosi sisimmässään kostavansa tuollaiset vääryydet punikeille ja ryssille. Mutta mitäpä hänkään noille voi.

Miinan opillinen sivistys jäi vaatimattomaksi kuten myös hänen sisarustensa. Kansakoulu ja kotiteollisuuskoulun käsityöopinnot evästivät maailmalle. Iloisena ja

nauravaisena nuorena neitona sukulaiset hänet muistivat. Ihmettelivät myöhemmin, mihin Miinan ilo ja nauru olivat kadonneet. Naapurit ja Miinan lapset eivät ihmetelleet, tunsivat olosuhteet ja Miinan miehen Unton.

Miinan elämä nuorena kului tiiviisti Lotta Svärdin tilaisuuksissa. Sieltä hän peri monet arvonsa. Hän jakoi täydestä sydäimestään lottien näkemykset. Lotat tunsivat ylpeyttä Suomen naisten puolesta ja olivat sitä mieltä, että Suomen naiset olivat saavuttaneet sellaisen aseman miehen rinnalla, jota minkään muun maan naisilla ei ollut. Miina osallistui lottien rientoihin innolla, eikä hänellä ollut vaaraa pudota niin sanotuksi kannattavaksi jäseneksi ja joutua maksamaan sakkoja tilaisuuksista poissaoloista. Miina uskoi todella, että hänen velvollisuutensa oli kiiruhdtaa sille vartiopaikalle, jonka rakas isänmaa oli jokaiselle lotalle uskonut ja jonka vartiointi oli välttämätöntä kalliilla hinnalla lunastetun itsenäisyyden säilyttämiseksi. Näin hän kertoili pienille lapsilleen. Hän muisti myös joka kerta päivitellä sitä, että lottajärjestö oli pakko lopettaa sodan jälkeen välirauhansopimuksen perusteella.

– Missä naisille enää voi opettaa isänmaanrakkautta ja kristillisiä arvoja!

Ennen talvisotaa Miina pääsi tapaamaan Lotta Svärd-järjestön puheenjohtajaa Fanni Luukkosta, kun tämä vieraili paikkakunnalla maatalousnäyttelyssä. Tilaisuuden ja johtajan kunniaksi oli järjestetty isänmaallinen juhla, jossa Miina esiintyi kylän lottatyttöjen laulukuoressa.

Lauluääntä Miinalla ei ollut, mutta innolla hän aukoi suuta muiden tahdissa.

Tilaisuuden ohjelma oli tyypillinen maatalousnäytteilylle. Areenalle marssivat vuorollaan siat, lehmät ja sonnit. Ja niiden jälkeen lotat paikallispäällikön johdolla. Puheita pitivät Fanni Luukkonen, paikallispäällikkö, rovasti, kansakoulunopettaja ja nimismies. Isänmaallinen paatos henki kaikissa puheenvuoroissa.

Kansakoulunopettaja oli osallistunut 1920-luvun heimosotiin ja oli kova Akateemisen Karjala-seuran kannattaja. Aatettaan hän yritti tuputtaa oppilaisiinsa, mutta huonolla menestyksellä. Miinan vanhemmat varoittivat lapsiaan uskomasta opettajan tarinoihin. Erityisen outoina he pitivät opettajan väitettä siitä, että Tarton rauha olisi ollut häpeärauha. Miinan vanhemmat ja useimmat kyläläiset ajattelivat päinvastoin. Heidän mielestään Suomi sai Tarton rauhassa enemmän kuin oli kohtuullista ja he epäilivät, että suomalaiset olivat käyttäneet liikaa hyväksi Venäjän heikkoa tilaa. Jotkut uskoivat tämän vielä kostautuvan. ”Venäjä ei jätä asiaa tähän, vaan tulee vielä ottamaan, mitä se pitää itselleen kuuluvaksi Pietarin turvallisuuden nimissä.” Näin virkkoi kylällä tunnettu kommunisti. Myöhempien tapahtumien valossa hän näytti olleen oikeassa.

LUKU 3

1930-luku oli levotonta aikaa Euroopassa ja Suomessa. Natsit terrorisoivat Saksassa, Suomessa lapuanliike mullutti kommunistipoliitikkoja ja kyyditsi jopa entisen presidentin K. J. Ståhlbergin. Presidenttiä ei tosin viety Neuvostoliittoon, kuten kiihkeimmät lapuanliikkeen miehet vaativat. Monet vasemmistolaiset loikkasivat rajan yli pakeutakseen vainoajiaan. Mäntsälässä kapinoitiin ja vaadittiin hallitusta eroamaan. Baltian maissa siirryttiin diktatorisiin oloihin, ja kun Hitlerin joukot miehittivät maaliskuussa 1938 Itävallan ja liittivät sen Saksaan ja kun Saksa pian tämän jälkeen miehitti Tšekkoslovakian saksankieliset alueet eli niin sanotut sudeettialueet ja liitti ne Saksaan, pelko suursodan puhkeamisesta kasvoi. Neuvostoliitossa tiedettiin vainottavan toisinajatteliijoita ja suljettavan heitä vankileireille.

Rajaseudulla olleessa Miinan kotitalossa seurattiin huolestuneina maailmanmenoa ja pelättiin pahinta. Suuri oli huoli myös Unton kotikulmilla. Sotaa ei kukaan toivonut, mutta pelko oli kova. Kokemukset edellisestä sodasta, Suomen sisällissodasta 1918 olivat vielä tuoreessa muis-

tissa. Unto osallistui innokkaasti suojeluskunnan ampu-
maharjoituksiin. Miina intoili lottatyöissä, veljet kävivät
linnoittamassa Kannasta.

Loppukesällä 1939 poliittinen tilanne Euroopassa kirisi-
tyi äärimmilleen, kun julkisuudessa alkoi kiertää huhu,
että Neuvostoliitto ja Saksa olivat sopineet elokuussa teke-
mänsä hyökkäämättömyyssopimuksen liitteessä Baltian
maat ja Suomen kuuluviksi Neuvostoliiton etupiiriin. Pian
Latvian ja Viron ulkoministerit kutsuttiinkin Moskovaan
neuvottelemaan yhteisistä poliittisista kysymyksistä. Suo-
messä odotettiin kauhulla, milloin olisi Suomen vuoro.
Kutsu tuli lokakuussa. Sitä ennen, syyskuun ensimmäi-
senä päivänä, Saksa oli hyökännyt Puolaan ja miehittä-
nyt maan länsiosan. Neuvostojoukot odottelivat kolmisen
viikkoa, kunnes ne miehittivät vastaavasti Puolan itäosan.
Puola oli taas jaettu.

Suomen hallitus vastasi neuvostohallituksen kutsuun ja
lähetti valtuuskunnan Moskovaan lokakuun alussa val-
tioneuvoa Paasikiven johdolla. Kolmen tuloksettoman
matkan jälkeen neuvostohallitus katsoi neuvottelujen jat-
kamisen hyödyttömäksi. Ulkoministeri Molotov totesi pa-
haenteisesti, että koska me siviilit emme tunnu pääsevän
sopuun, on sotilaiden vuoro jatkaa.

Suomalaiset eivät jääneet toimeettomina katsomaan,
mitä uhkaavasta tilanteesta seuraisi. Sotaväki oli kutsuttu
aseisiin jo syyskuussa ylimääräisten kertausharjoitusten
varjolla. Sitä ennen alkoi Kannaksen linnoittaminen va-

paahtoisvoimin. Valmiiksi linnoitustöitä ei ehditty saada ennen talvisotaa. Syksymmällä rajaseutujen väestöä alettiin siirtää kauemmaksi rajasta. Sodan alla useita perheitä siirrettiin jopa Pohjanmaalle asti. Myös Miinan kotikylä evakuoitiin. Mukaan saattoi ottaa vain välttämättömimmät vaatteet ja tarvekalut. Yksi lehmä otettiin matkaan, muu karja teurastettiin.

Miinan äiti Vilma päivitteli suureen ääneen: ”Mihin tämä maailma on menossa! Mitä tästä vielä tulee!” Ja tulihan siitä: sota.

Sota alkoi marraskuun lopussa venäläisten hyökkäyksellä ilman sodanjulistusta koko rajan pituudelta. Suomen omat joukot polttivat Miinan kotitalon, jotta viholliselle ei olisi jäänyt majapaikkoja. Karnea oli köyhän perheen kohtalo.

Miinan isän ei tarvinnut lähteä sotaan, sillä hän oli liian vanha siihen. Perhe osallistui kuitenkin aktiivisesti sotavaen avustamiseen sijoituskunnassaan kutomalla lämpimiä lapasia ja sukkia sotilaille ja toimittamalla ruokalahetyksiä rintamalle. Miinan vanhemmat veljet olivat tykistössä. Heitä askarrutti kovasti, että osuvatko heidän ampumansa kranaatit joidenkin tuttujen taloihin. Näin oli käynyt. Asia päästiin varmistamaan jatkosodassa, kun suomalaiset joukot olivat edenneet alueelle.

LUKU 4

Moskovan rauha jätti Miinan kotitilan rajan väärälle puolelle. Evakkoina he elelivät eteläsuomalaisessa sijoituskunnassa ja yrittivät tulla toimeen saamallaan korvauksilla ja tilapäisansioilla. Ei ollut leveää perheen elämä.

– Tätä rauhaa ei kauan kestä, Saksa uhoaa siihen maliin. Kohta rysähtää, ja eivätköhän meidän sotaherrat vaan odota, että päästäisiin venäläisten kimppuun ja vallattaisiin meiltä ryöstetyt alueet takaisin.

Näin Miinan vanhemmat ajattelivat keväällä 1940. Oikein arvelivat. Sota alkoi kesällä 1941 ja nopeassa tahdissa suomalaiset valloittivat menetetyt alueet takaisin.

Heti sodan alettua Miina sai komennuksen sotasairaalaan Sortavalaan. Hän ei enää sen jälkeen päässyt näkemään synnyinseutujaan, koska hän joutui pysyttelemään Sortavalassa. Suomalaisten valloitetusta alueesta takaisin se oli sotatoimialuetta eikä sinne siviileillä ollut asiaa. Sotien jälkeen sinne ei päässyt pitkään aikaan eikä Miinalla edes ollut rahaa matkustaa, tuskin oli halujakaan.

Jatkosodan toisena kesänä Miinan perhe palasi kotikylmilleen. Suomalaiset olivat vallanneet Kannaksen edel-

Kirja kertoo fiktiivisen itäsuomalaisen, rutiköyhän perheen elämästä. Perheen isä oli juoppo, äiti syvästi uskovainen. Lapset selviytyivät elämässä silti hyvin. Unto-isä ei sietänyt vanhempaa poikaansa Voittoa.

■ Helveti sentään, sinä päivänä, kun Voitto astuu vänrikkinä tuosta ovesta sisään, ei minua täällä enää näy. Näin uhosi Unto Särmäletto, reservin kersantti krapulapäissään. Voitto oli lomalla Reserviupseerikoulusta. Hän nappasi lomakasinsa ja paiskasi mielenosoituksellisesti ulko-oven kiinni.

■ Kuulkaapas Särmäletto, nämä teidän tekemänne halkomot eivät kelpaa. Ne ovat vaillinaisia ja niin harvoja, että voisin heittää karvahatun niistä läpi, työnjohtaja meuhkasi. Perkeleen ukko, kyllä ne saavat kelvata. Heitä vaan karva-reuhkasi halkojen väliin, niinhän tuo on paskanen, hiki-nen ja täiden syömä.

Unton hengenlähde oli lähellä, kun hän tuli illalla kotiin paikallisesta kapakasta. Hänellä ei ollut rahaa maksaa tak-sikyytiä. – Maksa matkasi, kuljettaja vaati. – Ei minulla ole rahaa, Unto sopersi. Anna sinä rahat tuolle, Unto ärisi. Voitto maksoi taksin kesätyöpaikan palkastaan. Tilanne korpesi Voittoa niin, että hän meni halkovajaan ja otti sieltä kirveen tarkoituksenaan vihdoinkin päästä eroon tuosta helvetin kiusanhengestä.

■ Sanopas sinä, kun olet kirjasi lukenut, miksi joillakin on suurempi palkka kuin toisilla, vaikka tekevät samoja töitä, sopersi Unto-isän kaveri. Voitto ei tällaisiin heittoihin tarttunut vaan puikahti ulos. Kuuli peräänsä, että miten oli leuhka mies. ”Ja oikein hitonmoinen juippi”, Unto lisäsi. Koulussa oppimaansa Voitto päätti käyttää hyväkseen kuitataksaan Unton kaverille. Sinähän olet uskovainen ja uskot, että Jumala pystyy mihin vain?

■ Näin tietysti on, mitä tarkoitat tuolla? – No, sano, voiko Jumala luoda niin ison kiven, ettei hänkään pysty sitä liikkuttamaan. – Mitä, mitä... pilkkaatko sinä minua tuolla viisastelullasi?

9 789528 054511

BoDTM
BOOKS on DEMAND